

Crida als fidels sobre l'absència

Un dels records que conservo de quan em feien estudiar el Catecisme és la facilitat amb la qual apareixien llistes de categories pertot arreu. De virtuts cardinals, n'hi havia quatre: prudència, justícia, fortalesa i templança. Els pecats podien ser de pensament, paraula, obra i omissió. Es distingia entre cobdícia de la carn, cobdícia dels ulls i cobdícia de l'esperit. Els més enrevessats eren els àngels i les seves nou classes diferents, que ja he oblidat, excepte la dels serafins i la dels querubins. No vaig tenir mai clar quin era el propòsit de trinxar-ho tot en categories i subcategories, tret que fos complicar la vida als estudiants.

En pensar en l'absència, no he pogut evitar que el meu substrat catòlic i apostòlic sortís a la superfície i de seguida m'he posat a pensar que (igual que si es tractés d'un pecat o d'una virtut) de ben segur que hi ha d'haver diferents categories d'absència arquitectònica. Tot plegat, en proposo tres tipus diferents, que he batejat com a «absència per desaparició», «absència per inacció» i «absència per renúncia». Confiant que aquesta intrusió en l'ofici de redactor de catecismes sigui només un pecat venial, passo a comentar la meua classificació.

L'absència per desaparició l'aplicarem a totes aquelles arquitectures que han deixat d'existir per l'acció del temps, de l'ésser humà o de la natura. És aquesta l'absència que causa més inquietud col·lectiva, tot i que cal reconèixer que, de vegades, no està exempta d'efectes beneficiosos. Prenem l'exemple del Palau reial de Madrid, destruït per un incendi el 1734. Em pregunto si ens fascinaria tant l'ambigüitat espacial de *Las Meninas* si poguéssim visitar la sala del palau que Velázquez va fer servir d'estudi. Altrament, si l'edifici no hagués cremat de dalt a baix, l'estimulant projecte substituït de Filippo Juvarra no hauria vist la llum... la qual cosa ens porta cap a la categoria d'absència següent.

La ciutat que volem

Passada la maregassa forta a la qual s'ha vist abocada la política municipal i que ha deixat, en la cantarella de *dames i vells*, el govern municipal a punt de passar a la història com *uns especuladors*, em sembla que ja es pot tornar a fer crítica sense ser acusat d'anar a rebentar.

No comentaré res sobre patrimoni històric; deixo per un altre dia (si el *diari* m'ho publica i vostès em volen llegir) l'aparent poca cura en què es manté una ciutat que es vol patrimoni de la humanitat. Un bon amic, tarragoní de tota la vida, em deia aquest estiu que si la Unesco actués com la Guia Michelin de restaurants, la ciutat ja hauria perdut algunes de les seves estrelles. Tal com és ara el carnet de conduir per punts, però en patrimoni monumental. Per sort, sembla que això no funciona d'aquesta manera i mantindrem la classificació, malgrat tot: malgrat les evidents mancances, tant a gran escala (deixalleria a la capçalera del circ romà!) com a petita escala (rètols lluminosos intermitents al cor de conjunt històric!). Finalment, un altre amic em deia que des de la dècada dels trenta del segle passat, quan es va inaugurar el passeig Arqueològic, no s'havia fet cap més operació tan reeixida en el patrimoni tarragoní. Aquest sí que anava fort, però la cosa, de debò, és greu. Queda, doncs, pendent d'un altre escrit.

Ens vam llevar, fa uns dies, amb uns rètols de festes penjats als pals d'enllumenat on deia *Tarragona, ciutat sostenible*. Ja m'agrada: jo també vull una ciutat sostenible, no he trobat ningú que no la vulgui. Ara, cal que ens posem d'acord en la sostenibilitat.

L'Ajuntament ha fet una operació, sense cap polèmica coneguda, que no va a favor de la sostenibilitat, perquè altera irreversiblement un equilibri mil·lenari. L'Ajuntament ha marxat del centre històric i s'ha situat a la rambla Nova. No em val que em diguin que només és la meitat; és la meitat bona: l'alcalde i l'oficina d'atenció al ciutadà. L'Ajuntament clàssic es reservarà només per a actes oficials, casaments i l'àrea d'hisenda. Atès que la major part dels ciutadans no tenim els diners a casa, sinó a la llibreta, no hi acudirem gaire sovint, la informàtica ho farà per nosaltres. He fet una enquesta entre amics i coneguts: resulta que tothom ja ha anat a la Rambla un parell de vegades, però cap a l'Ajuntament de tota la vida.

Aquesta migració sembla intranscendent: les oficines noves són molt a prop, el ciutadà el que vol és que el tractin de pressa i bé... però per a la part alta pot ser fatal. Fem un cop d'ull enrere?

L'any 1960 Tarragona només tenia 43.519 habitants, 12.700 dels quals vivien al barri antic. Representaven el 39,18 % de la població, o, dit més gràficament, un de cada tres tarragonins hi vivia. Això no vol dir que fos una zona només dedicada a l'habitatge, de cap manera. Era el veritable cor de la ciutat. Hi havia els jutjats, l'Audiència, la Delegació d'Hisenda, la biblioteca pública, el parc de bombers, l'escorxador, el beateri de Sant Domènec, el seminari pontifici (ple d'estudiants de capellà), el col·legi Jaume I, i, és clar, l'Ajuntament i la Diputació. Un mercat, botigues de tota mena, cafès i bars (la diferència encara era notable); de segur que em deixo moltes coses, però és igual, hi havia vida. Els ciutadans del barri antic de la meua generació encara van poder veure premsar el raim al mig del carrer, i per a ells, la ciutat s'acabava a la rambla Vella.

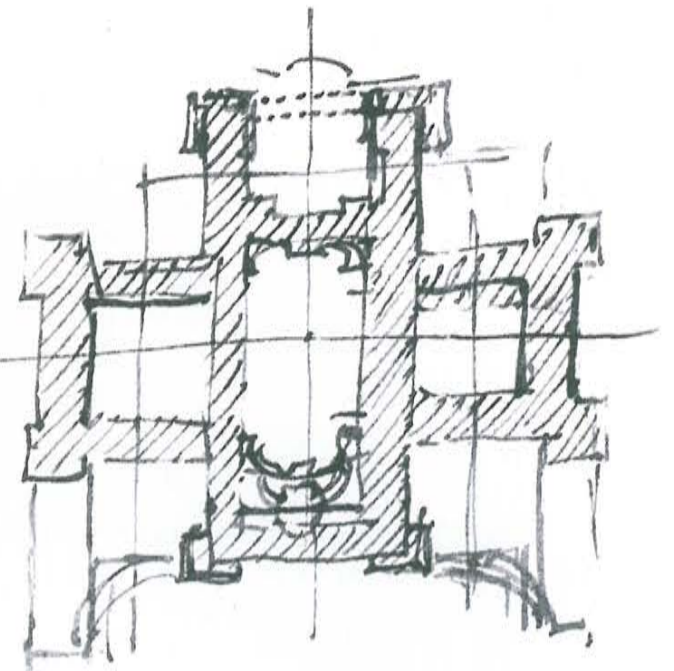
El creixement dels anys seixanta (gens sostenible, amb això, tots hi estarem d'acord) va ser fatal per a la part alta. L'any 1970, dels 78.238 tarragonins, n'hi vivien vora 10.000, el 12,78 %, només un de cada quatre ciutadans.

Les darreres estadístiques, any 2003, afirmen que som 121.185 tarragonins, però només en vivim 3.209 al barri antic, el 2,64 % del total, un de cada 38. Està clar que les xifres enganyen, si la ciutat creix, el centre cada vegada ha de representar relativament menys en referència al total. Però és que des de l'any 1960 la població s'ha reduït dràsticament al 25,26 %, l'any 2003. Ho torno a repetir més planer: on l'any 60 vivien

L'absència per inacció es refereix a aquelles arquitectures que, després d'estar projectades amb vocació de ser construïdes, no s'han arribat a executar. Els sentiments que provoca són diferents: a escala social no hi ha la mateixa sensació de pèrdua que en el cas d'un edifici que desapareix; si de cas, té un caire més íntim de derrota per a l'arquitecte que ha deixat la pell en el projecte i ha de presenciar com finalment tot es queda al paper o, avui dia, al disc dur del PC. I així tenim com Felip V provoca absència quan rebutja la gran oportunitat de construir el palau dissenyat per Juvarra, que hauria situat Madrid dins del *gotha* arquitectònic de l'època. Una entrada amb mal peu de la dinastia (també) en el terreny de l'arquitectura que sembla que es perllonga fins a l'actualitat, sense anar més lluny, a la residència construïda per al príncep d'Astúries... Qüestió que deriva cap a la tercera i última categoria d'absència.

L'absència per renúncia és un concepte menys immediat, perquè de sortida no compleix amb el requisit de la no-presència física, però que està força estès, a la pràctica. És la categoria dels edificis construïts als quals renunciariem gustosos. Són les arquitectures que fan mal al nostre paisatge, a la nostra retina i, massa sovint, a la nostra butxaca. L'escriptor Bill Bryson ho resumeix parlant del *fuck you style*, una etiqueta que trobo sintètica i precisa, encara que dubto que fos gaire del gust del mossèn que ens explicava el Catecisme. Malauradament, es pot fer ben poc per les arquitectures absents per desaparició o per inacció; en canvi, com a arquitectes, podem intentar no caure en la temptació de contribuir a crear més absència per renúncia. Que els déus ens ajudin.

J. R. Fontana

Filippo Juvarra 1735. Croquis per el Palau Reial de Madrid

quatre persones, ara en viu una. D'això se'n diu desertificació. I no es val a dir que ara hi ha qui no s'empadrona, ja que de segur que fa quaranta anys hi havia força més descontrol.

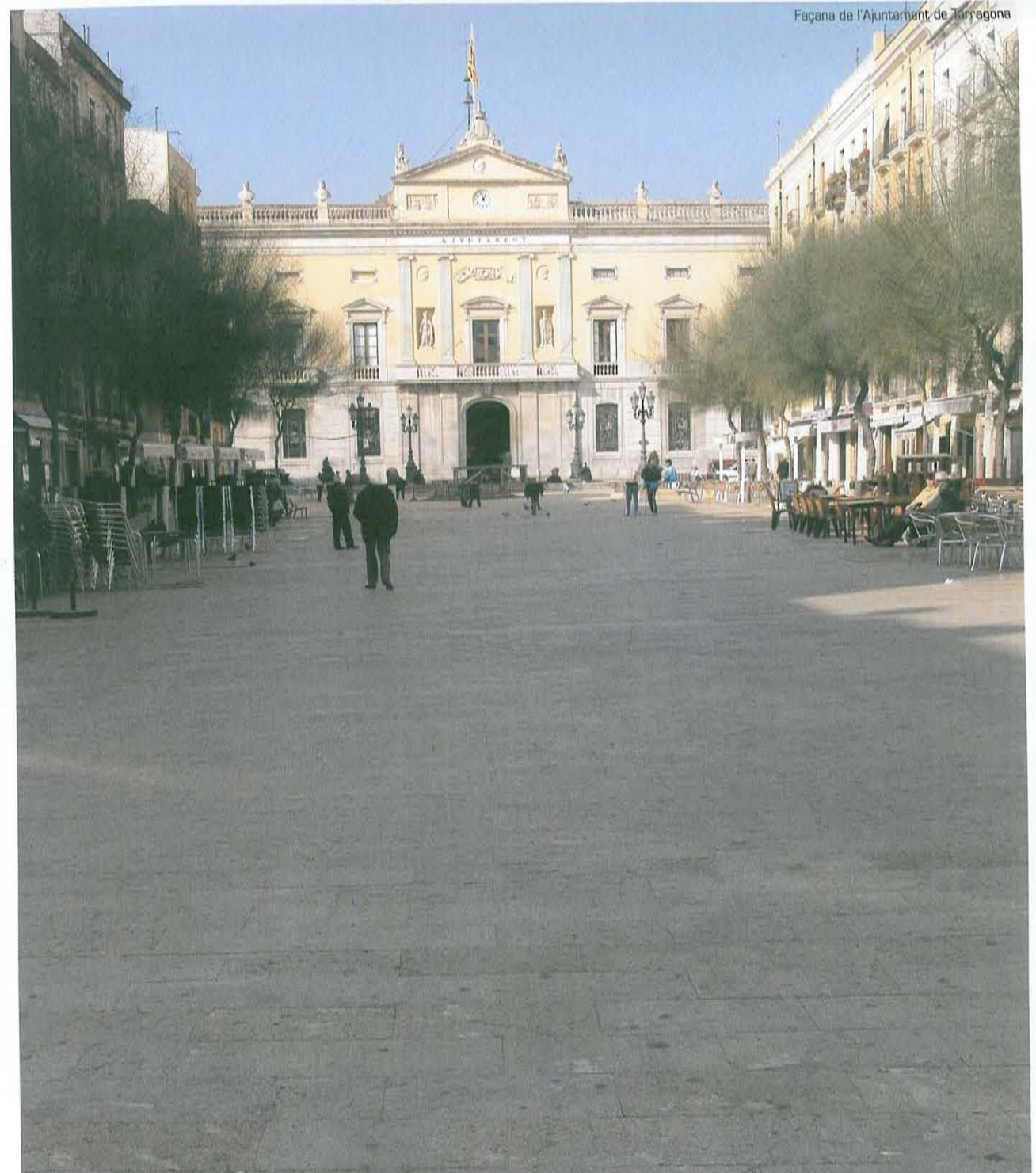
S'ha fet el que calia per fixar la població? Les administracions han abandonat massivament el cor de Tarragona? Ben al contrari, moltes institucions han vingut a la part alta: els col·legis d'Arquitectes i d'Enginyers Industrials, el departament de Cultura, el Museu d'Art Modern, el rectorat de la Universitat, el Consell Comarcal, l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica. La Diputació s'ha col·locat a la perifèria, prou a prop; el conservatori ha baixat fins al carrer Cavallers. Res a fer, els ciutadans han continuat fugint-ne implacablement, a la recerca d'habitatges més confortables, vitalitat més generosa, una altra mena de serveis. Sembla que amb això no n'hi ha prou.

El primer Ajuntament democràtic va fer-hi intervencions (l'any 1979 *estava tot per fer i era tot possible*) de digna memòria: va fer vies de

vianants, va promoure la recuperació de monuments, va fer un pla especial de reforma interior. No podem estar segurs que l'empenta inicial hagi continuat, més aviat al contrari. Si no, no es pot explicar que qui té totes les facultats legals per ordenar l'urbanisme de la ciutat no gosi fer les reformes necessàries que permetin fixar un equipament tan vital com l'Ajuntament mateix.

Jo també vull una ciutat sostenible, per això demano als responsables de la gestió urbanística un esforç d'imaginació (no és cert que per fer ciutat només siguin necessaris els recursos materials, dels quals sempre va tan escàs el nostre govern local) per salvar el model de ciutat mediterrània, el més antic i volgut per tots, on el centre és al centre. I que tots ho puguem veure.

Ramon Aloguin Pallach
arquitecte

Façana de l'Ajuntament de Tarragona